

Altana (chłodnik, ciennik) - lekka budowla, często ażurowa, stawiana w ogrodzie, często ozdobna. Miała za zadanie chronić przed deszczem i słońcem. Miejsce spotkań i odpoczynku. Znana od czasu renesansu. Stawiana w punktach widokowych, na zakończeniu osi kompozycyjnych ogrodu. W ogrodach krajobrazowych stawiano altany w formie pagód, świątyń antycznych, wiejskich chat. Dzisiaj także letni domek w ogródku.

Antresola - górna część kondygnacji lub pomieszczenia znajdującą się nad przedzielającym je stropem pośrednim o powierzchni mniejszej od powierzchni tej kondygnacji lub pomieszczenia, niezamkniętą przegrodami budowlanymi od strony wnętrza, z którego jest wydzielona (Zgodnie z § 3 pkt 19 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie).

Potocznie - półpiętro, pomieszczenie mieszkalne lub biurowe, jedno- lub kilkupokojowe, wydzielone z przestrzeni parteru, czasem piętra budynku mieszkalnego lub hali przemysłowej.

Apartament - wystawne, przestronne pomieszczenie (XVI wiek), w XIX wieku określenie używane w odniesieniu do luksusowego mieszkania lub zespołu pomieszczeń przeznaczonych dla potrzeb jednego użytkownika.

Arkada (łac. arcus - łuk) - szereg łuków opartych na słupach lub filarach. Arkada znana jest od czasów starożytnego Rzymu, stosowana głównie w akweduktach, krużgankach, loggiach.

Atelier - pomieszczenie lub zespół pomieszczeń stanowiących miejsce pracy twórczej artysty dostosowanych do jego indywidualnych upodobań i charakteru wykonywanej profesji (fotografa, malarza, rzeźbiarza).

Często pomieszczenie z dużymi oknami (pracownia malarska), czasem doświetlone przez dach, albo wręcz odwrotnie - zaciemnione (studio fotograficzne).

Atrium - najczęściej niezadaszone pomieszczenie wewnętrzne. We współczesnej architekturze jako atrium określa się dziedziniec domów w zabudowie dywanowej (domy atrialne), a także zadaszony szklanym przekryciem dziedziniec w budynkach biurowych i usługowych.

Atyka (franc. (étage) attique, z grec. Attikos) - górny element budynku w postaci ścianki, balustrady lub rzędu sterczyn osłaniający dach. Stosowana od starożytności (Grecja, Rzym), a także ponownie (w zmienionej formie) od XVI wieku. Charakterystyczna dla renesansowej architektury Polski i Czech. Bardzo rozbudowane formy przyjmowała zwłaszcza w manieryzmie (kamienica Celejowska w Kazimierzu Dolnym). Na Śląsku występuje odmiana atyki, charakterystyczna dla tego regionu - atyka śląska - o zakończeniu w formach półkoli, ćwierćkoli, np. atyka w kamienicy "Pod Złotą Koroną" przy Rynku nr 29 we Wrocławiu. W Warszawie atykami ozdobiony jest między innymi Pałac Kultury i Nauki. Pełniła również funkcje praktyczne, między innymi oddzielając dachy jednych budynków od drugich, zapobiegała (przynajmniej częściowo) rozchodzeniu się pożarów.

Balkon element architektoniczny, składający się zwykle z niezbyt szerokiej płyty (szerokości ok. od 90 do 150 cm), wspartej na wystających ze ściany wspornikach (kamiennych, belkach stalowych lub żelbetowych) i ograniczony często ozdobną balustradą. Zwykle połączony z wnętrzem mieszkania drzwiami balkonowymi. Balkony umieszcza się zwykle na znacznej wysokości nad ziemią. Są miniaturą tarasu. Odmianę balkonu we wnęce nazywamy loggią.

Balkon pełni funkcję zarówno użytkową jak i zdobniczą. Element ten zachowano nawet w budownictwie wielkopłytowym, chociaż w formie znacznie zredukowanej, a hodowane na balkonach kwiaty są często jedyną ozdobą wieżowców. Balkon zredukowany do zera tj. do barierki położonej tuż za drzwiami balkonowymi - występuje jako "porte-fenetre".

Balustrada - ażurowe lub pełne zabezpieczenie (ogrodzenie) schodów, tarasów, balkonów, dachów, wiaduktów, mostów itp., montowane zazwyczaj na krawędzi zabezpieczanego elementu i pełniące

jednocześnie funkcję ozdobną. Balustrada może być również ażurową przegrodą pomiędzy pomieszczeniami (np. w kościołach oddziela prezbiterium od nawy).

Rodzaje balustrad:

Balustrada pełna - murowana lub z betonu, zakończona parapetem lub poręczą. Wysokość takiej balustrady liczy się łącznie z poręczą.

Balustrada z pionowych elementów (tralek) wykonana jest z drewna, kamienia, betonu, metalu, połączonych u góry poręczą i trwale połączonych z konstrukcją na dole. W tym przypadku wszystkie elementy stanowią konstrukcję balustrady.

Obecnie najczęściej stosowana jest balustrada, składająca się ze słupków (które stanowią konstrukcję balustrady), elementów wypełniających pomiędzy słupkami oraz poręczy. Elementy wypełniające mogą być pełne (np. szkło) lub ażurowe (np. siatka).

Zgodnie z przepisami prawa budowlanego balustrada musi posiadać odpowiednią wysokość (np. przy balkonach, schodach - 110 cm) i sztywność. Przepisy regulują również wielkość prześwitów w balustradzie ażurowej.

Bednarka - taśma wykonana ze stali, o przekroju spłaszczonego prostokąta. Grubość 1-5 mm, szerokość 20 do 85 mm, zwijana w kręgi. W budownictwie stosowana w instalacjach odgromowych (jako uziemienie) dawniej również jako zbrojenie stropu Kleina. Zabezpieczenie antykorozyjne: stal ocynkowana.

Uziemienie konstrukcji budowlanej (np. żelbetowej) = uziemienie zbrojenia + połączenie z instalacją odgromową zewnętrzną.

Belka - w budownictwie poziomy lub ukośny element konstrukcyjny przyjmujący obciążenia z powierzchni poziomych i przenoszący je na podpory (ściany, słupy, filary, kolumny). Belka pracuje na zginanie i ścinanie (w belkach, zwłaszcza w elementach ukośnych występują także naprężenia rozciągające lub ściskające). Może być wykonana z drewna, stali, betonu, żelbetu, czasem z kamienia. Belką nazywamy także element prętowy zakrzywiony w planie. Nie jest belką element przenoszący obciążenia tylko wzdłuż jej osi.

Elementy pracujące w układzie statycznym belki mają w budownictwie różne nazwy, w zależności od ich położenia i funkcji w budynku. W ściślejszym znaczeniu belka oznacza element w stropach belkowych. Belkę przenoszącą obciążenia z innych belek nazywamy podciągami.

Belka oznacza również, w potocznym znaczeniu, każdy podłużny drewniany element konstrukcyjny o znacznym przekroju, zgodnie z Polskimi Normami taki element musi mieć przekrój od 120 x 200 mm do 220 x 280 mm.

Belka spocznikowa - poziomy element konstrukcyjny przyjmujący obciążenia ze spocznika oraz stanowiący oparcie dla biegu schodów.

Belka stropowa - podstawowy poziomy element konstrukcyjny stropu, lub stropodachu.

Beton - jeden z najbardziej powszechnych materiałów budowlanych we współczesnym budownictwie. Beton (zwykły) powstaje w wyniku wiązania i stwardnienia mieszanki betonowej. Mieszanka betonowa to mieszanina spoiwa (cement), kruszywa, wody i ewentualnych dodatków (powyżej 5% w stosunku do masy spoiwa) i domieszek (poniżej 5% w stosunku do masy spoiwa). Kruszywa mogą być naturalne: grube (żwir), drobne (piasek o frakcjach do 2 mm) lub sztuczne (np. keramzyt). Dodatki i domieszki poprawiają właściwości mieszanek betonowych i betonów, np. zwiększają urabialność, opóźniają proces wiązania, zwiększają mrozoodporność, wodoszczelność itd. Nie wolno stosować wody morskiej (zasolonej), mineralnej i zanieczyszczonej (np. ściekowej, rzecznej). Bez wykonywania badań można stosować wodę wodociągową. Skład mieszanki betonowej dobiera się na podstawie analiz laboratoryjnych i obliczeń (receptura betonu), tak aby otrzymać beton o oczekiwanej wytrzymałości, odporności na działanie czynników zewnętrznych (np. o odpowiedniej ścieralności, wodoszczelności, kwasoodporności, żaroodporności, izolacyjności cieplnej).

Boazeria - element dekoracyjny, drewniana okładzina ścian lub sufitów. Znana w starożytności, stosowana w gotyku, renesansie, klasycyzmie i współcześnie. W dzisiejszych czasach terminem tym obejmuje się także montowane na ścianach listwy z innych materiałów: np. PCW - boazeria PCW, korek - boazeria korkowa.

Budowa - to wykonywanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa i nadbudowa obiektu budowlanego.

Budowla - każdy obiekt budowlany niebędący budynkiem lub obiektem małej architektury jak: lotniska, drogi, linie kolejowe, mosty, wiadukty, tunele, przepusty techniczne, wolno stojące maszty antenowe, wolno stojące trwale związane z gruntem urządzenia reklamowe, budowle ziemne, obronne (fortyfikacje), ochronne, hydrotechniczne, zbiorniki, wolno stojące instalacje przemysłowe lub urządzenia techniczne, oczyszczalnie ścieków, składowiska odpadów, stacje uzdatniania wody, konstrukcje oporowe, nadziemne i podziemne przejścia dla pieszych, sieci uzbrojenia terenu, budowle sportowe, cmentarze, pomniki, a także części budowlane urządzeń technicznych (kotłów, pieców przemysłowych i innych urządzeń) oraz fundamenty pod maszyny i urządzenia, jako odrębne pod względem technicznym części przedmiotów składających się na całość użytkową.

Budynek - obiekt budowlany trwale związany z gruntem, wydzielony z przestrzeni za pomocą przegród budowlanych, posiadający fundamenty i dach.

Budynek mieszkalny jednorodzinny - należy przez to rozumieć budynek wolno stojący albo budynek w zabudowie bliźniaczej, szeregowej lub grupowej, służący zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych, stanowiący konstrukcyjnie samodzielną całość, w którym dopuszcza się wydzielenie nie więcej niż dwóch lokali mieszkalnych albo jednego lokalu mieszkalnego i lokalu użytkowego o powierzchni całkowitej nieprzekraczającej 30 % powierzchni całkowitej budynku.

Bungalow (hind. bangla) - jednokondygnacyjny, podmiejski dom mieszkalny, z werandami. Wykonany najczęściej z drewna, lekki. Budynek typowy dla kolonistów w Indiach i Indonezji.

Cegła - materiał budowlany w kształcie prostopadłościanu (także klina, wycinka pierścienia kołowego lub kształtki) uformowany z gliny, wapna, piasku, cementu (błoczki betonowe) lub innych surowców mineralnych, który wytrzymałość mechaniczną i odporność na wpływy atmosferyczne uzyskuje poprzez proces suszenia, wypalania lub naparzania parą wodną.

Cement - to hydrauliczne spoiwo mineralne, otrzymywane z surowców mineralnych (margiel lub wapień i glina) wypalonych na klinkier w piecu cementowym a następnie zmielenie otrzymanego spieku z gipsem, spełniającym rolę regulatora czasu wiązania. Stosowany jest do przygotowywania zapraw cementowych, cementowo-wapiennych i betonów. Wykorzystywany jest do łączenia materiałów budowlanych.

Cokół - najniższa nadziemna część budowli lub jej elementów (np. kolumny, filaru). Pełni on dwie funkcje:

- konstrukcyjną (jest wzmocnioną częścią budowli, na której opiera się jej ciężar);
- ozdobną (najczęściej wysuwa się go wtedy nieco przed płaszczyznę murów, oddzielając gzymsem cokołowym lub też buduje z innego materiału, np. ciosów kamiennych).

Dach - górna (najwyższa) część budynku, mająca za zadanie osłanianie go przed wpływami atmosferycznymi. Składa się z konstrukcji nośnej, podkładu pod pokrycie i pokrycia. W budynkach tradycyjnych konstrukcją nośną dachu stanowi więźba dachowa, której rolę obecnie przejęły więzary

stalowe (kratownice), ew. żelbetowe lub łupiny żelbetowe. Może być pokryty słomą lub trzcina (strzecha) albo dachówką, gontem, łupkiem, blachą.

Dach czterospadowy - dach o dwóch połaciach podłużnych w kształcie trapezu i dwóch połaciach bocznych w kształcie trójkąta. Taki rodzaj dachu zwany jest także brogowym.

Dach dwuspadowy - dach o dwóch połaciach dachowych, ściany boczne w obrębie dachu zwane są szczytowymi. Linia wyznaczona przez zetknięcie się połaci dachu nazywana jest kalenicą.

Dach kopertowy namiotowy - dach o czterech połaciach w kształcie trójkąta zbiegających się w jednym punkcie (wierzchołku).

Dach mansardowy - dach łamany, zbudowany z dwóch oddzielonych od siebie gzymsem powierzchni połaci dachowych. Dach mansardowy może być dachem dwu- lub czterospadowym. François Mansart, francuski architekt okresu baroku, spopularyzował to rozwiązanie konstrukcyjne, wykorzystując poddasze jako część użytkową.

Rozróżniamy typy:

francuski - część dolna o spadku około 60°, część górna o spadku około 30°,

polski - posiada jednakowy spadek obu części,

krakowski - odmiana typu polskiego.

Dach pulpitowy - dach jednospadowy (o jednej połaci dachowej). Ściany boczne budynku zwane są szczytowymi, tylna ściana na wysokości poddasza nazywana jest ścianą pulpitową. Ściana ta, ze względów pożarowych może wystawać ponad dach.

Dachówki - wyrób budowlany o różnych kształtach i wymiarach używany do wykonywania pokryć dachowych. Do krycia kalenic i szczytów dachów stosuje się dachówki o odpowiednim kształcie zwane gąsiorami. Ze względu na rodzaj materiału użytego do produkcji dachówki dzielimy na ceramiczne, cementowe, szklane.

Dusza schodów - wolna przestrzeń pomiędzy dwoma biegami schodów.

Decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu - dokument wydany w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego określający sposoby zagospodarowania i warunki zabudowy terenu następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Decyzja o warunkach zabudowy nie zastępuje planu miejscowego w znaczeniu pełnienia funkcji aktu prawa miejscowego, ale jest dla organu architektoniczno-budowlanego dokumentowym wyznacznikiem dopuszczalności lokalizacji określonej inwestycji w określonym miejscu.

W odniesieniu do tego samego terenu decyzję o warunkach zabudowy można wydać więcej niż jednemu wnioskodawcy, doręczając odpis decyzji do wiadomości pozostałym wnioskodawcom i właścicielowi lub użytkownikowi wieczystemu nieruchomości.

Dokumentacja budowy - pozwolenie na budowę wraz z załączonym projektem budowlanym, dziennik budowy, protokoły odbiorów częściowych i końcowych, w miarę potrzeby, rysunki i opisy służące realizacji obiektu, operaty geodezyjne i książka obmiarów, a w przypadku realizacji obiektów metodą montażu- także dziennik montażu.

Dokumentacja powykonawcza - dokumentacja budowy z naniesionymi zmianami dokonanymi w toku wykonywania robót oraz geodezyjnymi pomiarami powykonawczymi.

Dom - przystosowany pod względem konstrukcyjnym i użytkowym budynek, przeznaczony do celów mieszkalnych.

Dom pasywny - standard wznoszenia obiektów budowlanych, który wyróżniają bardzo dobre parametry izolacyjne przegród zewnętrznych oraz zastosowanie szeregu rozwiązań, mających na celu zminimalizowanie zużycia energii w trakcie eksploatacji. Praktyka pokazuje, że zapotrzebowanie na energię w takich obiektach jest ośmiokrotnie mniejsze niż w tradycyjnych budynkach wznoszonych według obowiązujących norm.

Dom pasywny to nowa idea w podejściu do oszczędzania energii we współczesnym budownictwie. Jej innowacyjność przejawia się w tym, że skupia się ona przede wszystkim na poprawie parametrów elementów i systemów istniejących w każdym budynku, zamiast wprowadzania dodatkowych rozwiązań.

W domach pasywnych redukcja zapotrzebowania na ciepło jest tak duża, że nie stosuje się w nich tradycyjnego, systemu grzewczego, a jedynie dogrzewanie powietrza wentylacyjnego. Do zbilansowania zapotrzebowania na ciepło wykorzystuje się również promieniowanie słoneczne, odzysk ciepła z wentylacji (rekuperacja), a także zyski cieplne pochodzące od wewnętrznych źródeł, takich jak urządzenia elektryczne i mieszkańcy. Idea domów pasywnych nie jest opatentowana, zastrzeżona ani nie podlega innym formom ochrony prawnej. Możliwe jest wznoszenie domów pasywnych w różnych technologiach budowlanych.

Dranica - drewniany materiał do wykonywania pokryć dachowych. Ręcznie łupana deska z drewna iglastego. Wymiary dranicy: grubość: 3-5 cm, szerokość: 9-13 cm, długość: do 3 m.

Działka gruntu - niepodzielona, ciągła część powierzchni ziemskiej stanowiąc część lub całość nieruchomości gruntowej.

Działka budowlana - teren zwykle nowo wytyczony, lub powstały po wyburzeniu budynku/ów. Przeznaczony na zabudowę różnego rodzaju (od domów jednorodzinnych, po bloki mieszkalne, domy handlowe, lub hipermarkety). Działkę budowlaną nabywa w zależności od przeznaczenia działki, osoba prywatna, deweloper (zwykle nabywa kompleks działek, pod zabudowę jedno- i wielorodzinną), firma prywatna lub miasto, albo gmina.

Dylatacja (przerwa dylatacyjna) - szczelina celowo utworzona w konstrukcji architektonicznej. Wydzielone elementy, ich fragmenty samodzielnie przenoszą przewidywane obciążenia, odkształcenia i przesunięcia. Dylatacje dzielimy na konstrukcyjne, termiczne, technologiczne i przeciwdrganiowe.

Dziedziniec - wydzielona, niezadaszona przestrzeń w budynku lub zespole budynków. Dziedziniec pełnił niegdyś funkcje użytkowo-reprezentacyjne. Mógł być zamknięty - otoczony ze wszystkich stron, albo otwarty - przynajmniej jedna strona nie była zamknięta. Dziedzińce występowały w budownictwie świeckim i sakralnym. W zamkach były zamknięte krużgankami, a w pałacach - arkadowe, otoczone loggiami.

We współczesnej architekturze dziedzińce występują przy budynkach użyteczności publicznej i pełnią funkcję reprezentacyjną. Lokowane przy budynkach mieszkalnych podwórka są pozostałością dziedzińca i pełnią rolę użytkową.

Odmianami dziedzińca są atrium oraz wirydarz.

Dźwigar - element konstrukcyjny budynku - poziomy lub ukośny (np. dźwigar dachowy, stropowy), lub budowli (np. dźwigar mostowy stanowiący zazwyczaj przęsło mostu). W zależności od materiału użytego do wykonania, może to być: drewniany wiąz dachowy, stalowa kratownica, blachownica lub pojedynczy układ prętowy - np. belka stalowa o przekroju dwuteowym, żelbetowa kratownica lub belka o przekroju najczęściej dwuteowym o pasach równoległych albo nierównoległych (dźwigar trapezowy).

Elementy konstrukcyjne - w budownictwie to określenie dla tych części obiektu budowlanego spełniających zadania konstrukcyjne. Nie wszystkie elementy budowlane są elementami konstrukcyjnymi. Do elementów konstrukcyjnych zaliczamy: płyta fundamentowa, ściana fundamentowa, strop, więźba dachowa, stropodach, płyta balkonowa, płyta spocznikowa, ściany nośne, podpory, belki, słupy, podciąg, wsporniki i inne.

Elementy niekonstrukcyjne - elementy, które nie przenoszą obciążeń i nie wpływają na układ konstrukcyjny budynku. Zaliczamy do nich m.in.: ścianki działowe, podłogi i posadzki, izolacje, tynki i warstwy elewacyjne oraz ocieplenie w ścianach dwu i trójwarstwowych, stolarkę okienną i drzwiową, pokrycie dachu, obróbki blacharskie, elementy wykończeniowe jak: gzymsy, attyki itp.

Elewacja - zewnętrzna powierzchnia ściany budynku z wszystkimi znajdującymi się na niej elementami, lico budynku. Elewacje, w zależności od położenia określa się zgodnie z położeniem do np. ulicy: frontowa, tylna, boczna, ogrodowa (dla budynków z przylegającym ogrodem).

Szczególnym przypadkiem elewacji jest jej strona od ulicy lub też ogólnie od wejścia, szczególnie gdy jest bogato zdobiona. Nosi wtedy nazwę fasady.

Mianem elewacji określa się też w rysunku architektoniczno-budowlanym przedstawiony w skali widok budynku.

Facjata (mansarda) - pomieszczenie mieszkalne znajdujące się w kondygnacji strychowej. Często używano tego terminu do określenia pomieszczenia mieszczącego się pod dachem mansardowym, m.in. spadzistym, typowym dla okolic górskich itp.

Fasada - efektowna elewacja budynku, o szczególnie dużej dekoracyjności, często nawet monumentalna, spełniająca funkcje reprezentacyjne wobec całego gmachu, a przez to wyróżniająca się spośród pozostałych elewacji. Zazwyczaj jest to elewacja przednia, jednak w budynkach narożnych mogą istnieć dwie fasady, a w wolno stojących nawet trzy lub wszystkie. Fasada, oprócz szczególnie bogatego zdobienia, może być wyposażona również w dodatkowe elementy architektoniczne, jak kolumny itp., a swoim charakterem nawiązywać do reprezentacyjnych budowli z minionych epok architektonicznych, często nawet antycznych. Może jednak przybierać także inną formę, np. posiadać charakter ultranowoczesny.

Faseta - pojęcie wieloznaczne, używane w budownictwie i jubilerstwie. Inaczej faza- ukos, ucios, skośne ścięcie narożnika lub graniastej krawędzi, w celu ochrony przed uszkodzeniem od przypadkowego uderzenia. W budownictwie faseta (faska):

- wklęsły narożnik między prostopadłymi ścianami,
- wyokrąglone naroże lub ozdobny gzyms na połączeniu ściany i sufitu lub ściany i posadzki.

Filar - pionowa wieloboczna wolno stojąca podpora konstrukcji. Na całej wysokości przekrój poprzeczny ma taki sam kształt. Filar o takich samych wymiarach przekroju poprzecznego nazywany jest słupem. Budowa filara może być zbliżona do budowy kolumny, tzn. może się on składać z bazy, trzonu i głowicy. Filary wykonywane są z różnych materiałów, np. kamienia, cegieł, drewna, stali, betonu.

Fontanna (wodotrysk) - urządzenie ozdobne, z którego tryska woda. Jest jednym z elementów tzw. małej architektury.

Foyer - duże i rozległe pomieszczenie (lub zespół pomieszczeń) w budynku teatru, opery, filharmonii, hali widowiskowej, kina itp., przylegające do widowni sali widowiskowej lub koncertowej, przeznaczone dla widzów do odpoczynku oraz spotkań towarzyskich, wykorzystywane przed rozpoczęciem spektaklu oraz w trakcie jego antraktów (przerw), ale bywające również miejscem uroczystości po zakończeniu spektaklu.

Zazwyczaj foyer jest dużą, specjalnie w tym celu zaprojektowaną salą, ale może być to także korytarz okalający główną salę, będący na tyle duży, że oprócz funkcji komunikacyjnych może spełniać funkcje bytowe. Foyer umożliwia publiczności dokonywanie przechadzek, ale jednocześnie jest wyposażone w meble wypoczynkowe. Zwykle jest ozdobione stałą ekspozycją związaną z charakterem działalności danej instytucji, ale może również zawierać ekspozycje czasowe, a także stoiska, bufety itp. Ponadto pomieszczenia wchodzące w skład foyer same mogą być głównym miejscem szeregu imprez, jak np. spotkania z twórcami, wernisaże itp.

Dawniej, w odróżnieniu od nie ogrzewanej sali widowiskowej, foyer było pomieszczeniem ogrzewanym, stąd nazwa - fr. foyer - palenisko, ognisko.

Framuga - wnęka pomiędzy licem ściany wewnątrz pomieszczenia a powierzchnią osadzonego okna (framuga okienna) lub drzwi (framuga drzwiowa). Framuga podokienna - to wnęka pod oknem służąca do osadzenia grzejnika centralnego ogrzewania.

Fronton, przyczółek - w architekturze klasycznej niski trójkątny szczyt nad portykiem, który ograniczały krawędzie boczne dachu dwuspadowego. Wewnętrzne pole frontonu, gładkie lub wypełnione dekoracją rzeźbiarską, nosi nazwę tympanonu. Jest to również podobny element umieszczony nad drzwiami, oknami, itd. W architekturze nowożytnej spotkać można również frontony stanowiące segment kręgu, półowalne, przerywane lub wyłamywane. Terminem tym czasami określa się mylnie całość głównej fasady budowli.

Fuga - spoina w murze pomiędzy cegłami w wątku murarskim, spoina między płytkami ceramicznymi ułożonymi na ścianie lub podłodze. Również szczelina dylatacyjna, czyli szczelina celowo utworzona w budynku lub jego elemencie oraz wyżłobienie w desce służące do połączenia wzdłużnego np. w boazerii.

Fundament - element konstrukcyjny przekazujący na podłoże gruntowe całość obciążeń budowli lub maszyn (w przypadku fundamentu pod maszynę, urządzenie) wykonany z betonu, żelbetu, murowany z cegieł lub kamieni, rzadziej z drewna (budowle lekkie). Pod wpływem przekazywanych obciążeń dochodzi do odkształceń gruntu, co z kolei powoduje osiadanie budowli. W związku z tym, dobór odpowiedniego rozwiązania fundamentu (sposobu posadowienia budynku) ma zapewnić minimalne i równomierne osiadanie budowli oraz jej stateczność, właściwą głębokość posadowienia (na warstwie gruntu o odpowiedniej nośności i poniżej głębokości przemarzania gruntu), łatwość wykonania, zabezpieczenie budowli przed zawilgoceniem.

Futryna (ościeżnica, ramiak) - rama wykonana z drewna, PCW, metalu osadzona w ościeżu (otworze wejściowym - drzwiach, bramie - albo okiennym). Do niej na zawiasach montuje się skrzydła drzwiowe, okienne lub strychowe.

Gabion (wł. gabbione - duża klatka, tzw. kosz szańcowy) - prostopadłościenny element budowlany wzmacniający skarpe, nasyp ziemny bądź brzeg rzeki. Ma formę najczęściej prostopadłościennego kosza wykonanego z prętów i siatki stalowej, wypełnionego kamieniami lub współcześnie żwirem.

Garderoba (od fr. garde-robe) - pomieszczenie przeznaczone do przechowywania odzieży (komora). Obecnie powszechne w domach jednorodzinnych. W przypadku połączenia z sypialnią, przeznaczone także do wykonywania zabiegów toaletowych, ubierania się, czesania (gotownia).

Ganek - przybudówka z zewnętrznymi schodami przed wejściem do budynku. Nakryta daszkiem podpartym słupkami, otwarta lub zamknięta ścianami z oknami. Charakterystyczna dla dworów szlacheckich i podmiejskich willi z XIX, XX w. Również długi, otwarty korytarz (krużganek, balkon lub galeria) na zewnątrz budynku lub alejka, chodnik przed wejściem do domu.

Gargulec (rzygacz, garłacz, pluwacz) - ozdobne, wystające poza lico muru, zakończenie rynny dachowej, z którego woda deszczowa ma swobodny odpływ. Początkowo kamienne, później wykonywane z blachy. W czasach gotyku we Francji przybierają fantazyjne formy: twarzy ludzkich, paszczy zwierzęcych, fantastycznych stworów (np. Katedra Notre-Dame w Paryżu). Z Francji rozpowszechniły się na całą Europę. W Polsce najciekawsze pochodzą z okresu renesansu. Były stosowane na budynkach świeckich i sakralnych.

Gąsior - element ceramiczny, odmiana dachówki. Służy do krycia krawędzi dachowych: kalenicy i grzbietów dachu. Mocowany jest do łąt kalenicowych za pomocą klamer.

Gont - drewniany materiał do wykonywania pokryć dachowych. Deseczka z drewna modrzewiowego, sosnowego, świerkowego lub jodłowego w postaci klina z wpustem wzdłuż szerszej dłuższej krawędzi. Łączona poprzez wsunięcie jednej deseczki w drugą. Dachy pokryte gontami spotyka się przede wszystkim na Podhalu, są cechą stylu zakopiańskiego w architekturze.

Glif - ukośne ścięcie krawędzi. Dla elementu budynku - np. słupa, filaru, belki tzw. fazowanie. Przy otworze okiennym (czasem drzwiowym) ukośne poprowadzenie ościeży - glifowanie. Glifowanie przy otworach okiennych pozwala na lepsze oświetlenie wnętrza.

Glorietta (glorieta, fr. gloriette) - nadbudówka z kolumnami, arkadami przykryta kopułą lub samodzielna budowla ogrodowa lub parkowa, najczęściej na wzgórzu - Wykonana w formie małego, otwartego pawilonu z kolumnami, arkadami.

Gzyms - pozioma, zwykle profilowana listwa wystająca przed lico muru, która chroni elewację budynku przed ściekającą wodą deszczową. Nierzadko pełni też funkcję ozdobną. W tym ostatnim przypadku gzyms tworzyć może kilka profilowanych listew z dodatkowymi ozdobami umieszczonymi nad lub pod listwami.

Hol (ang. hall) - duży przedpokój, poczekalnia, sala w hotelach, restauracjach, kinach, teatrach, również w mieszkaniach, domach, willach. Hol jest помещением łączącym funkcję komunikacyjną (łączy pomieszczenia o odrębnych funkcjach) z reprezentacyjną. Powinien posiadać kształt kwadratu lub prostokąta, rzadziej nieregularny. Często w centralnym punkcie pomieszczenia usytuowane są schody.

Hol zewnętrzny - pomieszczenie łączące pokoje z zewnątrz, pomieszczenie z którego można wejść do pokoi lub na korytarz, lub na zewnątrz. Hol wewnętrzny - pomieszczenie łączące pokoje, pomieszczenie z którego drzwi prowadzą tylko do pokoi. Hall -pojęcie angielskie, w Polsce stosowane bardzo często, wymiennie ze słowem hol. Odmianą hallu jest westybul.

Instalacja odgromowa - jest to instalacja elektryczna, która ochrania budynek przed wyładowaniami atmosferycznymi. Montuje się ją na dachu budynku.

Inwestor - uczestnik procesu budowlanego, do którego obowiązków należy zorganizowanie procesu budowy, z uwzględnieniem zawartych w przepisach zasad bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, a w szczególności zapewnienie opracowania projektu budowlanego i, stosownie do potrzeb, innych projektów, objęcia kierownictwa budowy przez kierownika budowy, opracowania planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, wykonania i odbioru robót budowlanych, w przypadkach uzasadnionych wysokim stopniem skomplikowania robót budowlanych lub warunkami gruntowymi, nadzoru nad wykonywaniem robót budowlanych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych.

Izolacja - jest to sposób zabezpieczenia dwóch sąsiadujących układów, elementów itp. w celu utrudnienia wzajemnego oddziaływania. Rozróżniamy izolacje:

- elektryczne - zapobiegające przepływowi ładunków elektrycznych,

SŁOWNIK BUDOWLANY

- wodochronne - zapobiegające przepływowi wody, wilgoci i pary wodnej,
- termiczne - utrudniające wymianę ciepła - zob. izolator ciepła,
- akustyczne - obniżają natężenie dźwięków określonej częstotliwości oraz tłumią dźwięki niepożądane,
- przeciwdrganiowe - ograniczają wpływ drgań na elementy budynku, maszyn itp.,
- chemoodporne - zabezpieczają element przed agresją środowiska. Są to powłoki antykorozyjne metali i niemetalu.

Jaskółczy ogon (rybi ogon) - termin stosowany w architekturze (motyw ozdobny w kształcie dwóch ćwierćkół odwróconych łukami do siebie) i budownictwie (rodzaj ciesielskiego złącza).

Jaskółka - jest to małe okienko w dachu. Pełni funkcję doświetlenia poddasza oraz ozdobną.

Jętka - elementy więźby dachowej, które łączą parę krokwi nie dopuszczając do ich rozsunienia pod wpływem obciążenia. Jętka dzieli krokwie na 2 rozpiętości, w ten sposób przejmując z nich obciążenia. Pracują na ściskanie.

Jastrych - posadzka bezspoinowa lub podkład pod podłogę. Kładziony celem wyrównania stropu przed położeniem warstwy wykończeniowej.

Kalenica - najwyższa część dachu utworzona na przecięciu połaci dachowych. Jest to tzw. kalenica główna, w odróżnieniu od linii przecięcia skośnych krawędzi połaci, które tworzą tzw. kalenice narożne. Nazwa staropolska, pochodzi od czynności "skalania" czyli łączenia słomy maczanej w rozrobionej glinie i układanej na grzbiecie dachu w celu uzyskania większej szczelności strzechy.

Kamienica - miejski budynek mieszkalny, murowany z cegły lub kamienia, przynajmniej jednopiętrowy. Kamienicą określa się zazwyczaj budynek stojący w zwartym szeregu innych domów, jeśli tak nie jest, to kamienica odróżnia się brakiem dużych okien na jednej z jej ścian (jest to związane z tym, że podczas budowy przewidywano w tym miejscu inny budynek).

Kamienice były podstawą miejskiego budownictwa mieszkaniowego od średniowiecza po drugą połowę XX wieku. Obecnie w Polsce kamienice buduje się zazwyczaj jako plomby do istniejących już pierzei, kwartałów lub w czasie odbudowy zniszczonych starych miast (ma to miejsce na przykład w Elblągu, Kołobrzegu, Szczecinie, Głogowie). Określenie występuje od XV wieku, jest ono specyficzne dla Polski.

Kamień węgielny - w budownictwie tradycyjnym - kamień w narożu ściany wieńcowej, na którym opiera się węgiel ściany; również tradycyjne określenie dla położonego pierwszego kamienia, cegły rozpoczynającej budowę.

Kierownik budowy (lub kierownik robót) jest to osoba kierująca (zarządzająca) procesem realizacji budowy (lub wykonywania robót budowlanych).

Klatka schodowa - to wydzielone ścianami z budynku lub dobudowane w postaci dobudówki, wieży pomieszczenie przeznaczone dla schodów. Początkowo schody kręte umieszczane były w wąskich wieżach. W okresie średniowiecza w zamkach klatka schodowa zaczyna przyjmować charakter reprezentacyjny stając się w okresie baroku bardzo dekoracyjnym elementem w pałacach. Klatka schodowa może być oświetlona światłem dziennym przez okna umieszczone w ścianach, świetliki lub latarnie na dachu.

Układ schodów w klatce schodowej, w zależności od ich kształtu w rzucie poziomym: schody proste jedno-, dwubiegowe, schody dwubiegowe powrotne, schody trój- lub czterobiegowe łamane, schody zabiegowe, schody wachlarzowe, schody kręte, schody rozdzielne (w kształcie litery T).

Katastrofa budowlana - nie zamierzone, gwałtowne zniszczenie obiektu budowlanego lub jego części, a także konstrukcyjnych elementów rusztowań, elementów urządzeń formujących, ścianek szczelnych i obudowy wykopów. Nie jest katastrofą budowlaną:

- uszkodzenie elementu wbudowanego w obiekt budowlany, nadającego się do naprawy lub wymiany;
- uszkodzenie lub zniszczenie urządzeń budowlanych związanych z budynkami;
- awaria instalacji.

Kleszcze (budownictwo) - w konstrukcjach drewnianych stężenie złożone z dwóch równoległych elementów. W wiązarach płatwiowo-kleszczowych - stężenie poziome łączące dwie sąsiednie ramy stolcowe (zob. stolec).

Kominek - nakryte palenisko zbudowane z wnęki umieszczonej w ścianie niewiele wyżej niż poziom podłogi, wystającego z lica ściany obramowania, na którym opiera się okap odprowadzający spaliny do przewodu dymowego.

kondygnacja - pozioma nadziemna lub podziemna część budynku, zawarta między górną powierzchnią stropu lub warstwy wyrównawczej na gruncie a górną powierzchnią stropu lub stropodachu znajdującego się nad tą częścią, w tym poddasze z pomieszczeniami przeznaczonymi na pobyt ludzi oraz pozioma część budynku stanowiąca przestrzeń na urządzenia techniczne, mająca wysokość w świetle nie mniej niż 2,0 m, z wyjątkiem nadbudówek ponad dachem, takich jak maszynownia dźwigu, centrala wentylacyjna, klimatyzacyjna lub kotłownia gazowa.

Korona muru - fragment muru wieńczący ścianę. Rozciąga się powyżej lica. Nad koroną może znajdować się gzyms

Koszt dachu - zagłębienie w dachu służące do odprowadzania wody opadowej, utworzone przez dwie przyległe lub przeciwległe połacie dachowe.

Kosztorys - dokument finansowy realizacji inwestycji budowlanej. Kosztorysy budowlane w różnej formie, zakresie i stopniu szczegółowości sporządza się niemal na każdym etapie realizacji inwestycji budowlanej.

Kota - w rysunku budowlanym oznaczenie położenia wysokościowego powierzchni, krawędzi lub punktów obiektu budowlanego.

Wysokość podaje się jako wymiar względny w metrach (i po przecinku centymetrach) ze znakiem + lub - w odniesieniu do poziomu oznaczanego +/- 0,00, najczęściej poziomu wykończonej posadzki parteru. Rzadziej (np. przy rysunkach detali) spotyka się odniesienie do poziomu danej kondygnacji. Koty stosuje się na rzutach i przekrojach, rzadziej na widokach elewacji. Na rysunku przekroju kota ma standardowo kształt trójkąta o poziomej podstawie i trzecim wierzchołku wskazującym mierzony punkt; oznaczenie koty na rzutach bywa różne. Zaczerniony symbol koty oznacza punkt dotyczący stanu surowego obiektu, zaś pusty - stanu wykończonego.

Kotew - (spotyka się też określenia ankier, ankra, kotwa, kołek lub łącznik). Obecnie stosowana do mocowania elementów konstrukcji do monolitycznego podłoża rzadziej podłoża z otworami takiego jak cegły kratówki lub pustaki stropowe, stopy słupa z fundamentem, wsporników lub belek do słupów lub ścian itp.

Dawniej pręt poziomy ściągający elementy konstrukcji, np. przeciwległe mury, słupy czy filary, chroniąc je przed rozchyleniem. Stosowany również przy sklepieniach. Przechodził na wylot przez spinany element, końce chronione są przed wysunięciem przy pomocy tzw. przewłoczki, często widocznej po zewnętrznej stronie konstrukcji.

SŁOWNIK BUDOWLANY

Krokwie - elementy więźby dachowej. Występują jako drewniane belki pochyłe, podtrzymujące pokrycie dachowe. Przejmują obciążenia zewnętrzne i przekazują na mury a te na ściany zewnętrzne. Pracują na zginanie.

Legar - drewniana belka, na której układa się deski podłogi. Określenie to używane jest także w stosunku do podkładów pod ciężkie przedmioty.

Lico (w budownictwie) - zewnętrzna widoczna powierzchnia ściany; muru; budynku; cokołu.

Licowanie - pokrywanie powierzchni ścian (zewnętrznych lub wewnętrznych) okładziną z płytek lub płyt (ceramicznych, szklanych itp.), cegieł np. klinkierowych. Licowanie wykonuje się w celu podniesienia walorów estetycznych powierzchni.

Loggia - to wnęka w zewnętrznej płaszczyźnie budynku, otwarta na zewnątrz, oddzielona drzwiami i oknem od pomieszczeń wewnętrznych. Loggia może być jedno lub wielokondygnacyjna, otwarta lub zamknięta (przeszklona). Występowała w renesansie w budownictwie pałacowym np. zamek na Wawelu, zamek w Pieskowej Skale, w Baranowie Sandomierskim. Najprawdopodobniej pierwsza tego typu realizacja znajduje się na zamku w Szydłowcu. We współczesnych budynkach, zazwyczaj tylko jednokondygnacyjna, spełnia funkcję balkonu.

Łoża - małe, kilkuosobowe pomieszczenie wyodrębnione w teatrach, salach widowiskowych, na stadionach. Także rodzaj wewnętrznego balkonu, półotwarta empora.

Lukarna - pionowe okienko na dachu doświetlające poddasze. Pojawiło się w architekturze gotyku we Francji. W okresie baroku najbardziej ozdobne, od XIX wieku stopniowo pozbawiane detali architektonicznych, stosowane do dnia dzisiejszego, zachowało swoją praktyczną rolę.

Luksfer - kształtka budowlana wykonana ze szkła, służąca do wypełniania konstrukcji ściennych lub stropowych. Może być wykonana ze szkła przezroczystego lub barwionego, o powierzchni gładkiej lub wzorzystej. Posiada znaczną przepuszczalność światła, sięgającą ponad 60%.

Ława fundametnowa - fundament ciągły ściany lub rzędu słupów mający przekrój poprzeczny, o kształcie prostokąta lub o kształcie zbliżonym do trapezu, o krawędziach bocznych prostych lub schodkowych.

Ława kominiarska - mocowane do połaci stromego dachu krótkie wsporniki z ułożoną na nich wąską kratką lub deską. Ława prowadzi od wyjścia na dach do kominów i wzdłuż komina, tak aby umożliwić pracę kominiarzowi.

Łata (z niem. Latte - dosł. deska) - oznacza w budownictwie: drewniana listwa o przekroju prostokątnym lub kwadratowym (od 32x32 mm do 90x90 mm lub od 32x50 mm do 75x150 mm) używana w konstrukcjach drewnianych, np. w więźbie dachowej do ułożenia pokrycia dachowego. Przy deskowaniu pełnym stosuje się niekiedy kontrłaty, które są ustawiane prostopadłe do łat.

Mansarda - pomieszczenie mieszkalne znajdujące się w kondygnacji strychowej. Często używano tego terminu do określenia pomieszczenia mieszczącego się pod dachem mansardowym, m.in. spadzistym, typowym dla okolic górskich itp.

Mapa co delów projektowych - opracowanie kartograficzne, niezbędne do uzyskania pozwolenia na budowę. Wykonanie jej należy zlecić uprawnionemu geodecie. Zakres mapy winien obejmować obszar, który niezbędny jest dla dokonania analizy otaczającego zagospodarowania, istotnego dla określenia

przez urząd wpływu planowanej inwestycji na środowisko i otoczenie. Owa mapa służyć będzie docelowo do opracowania projektu zagospodarowania terenu. Ważną sprawą jest aktualność mapy. Przepisy wymagają aby, z chwilą składania na niej projektu i ubiegania się o decyzję WZ była ona aktualna.

Mur - to pionowa część budowli wykonana z materiału ceramicznego, kamienia naturalnego, drewna i itp. Mur może być zbudowany z prefabrykatów połączonych zaprawą budowlaną (np. kamienie, cegły, bloczki betonowe itp. połączone zaprawą wapienną, cementową lub inną podobną) lub też może być wykonany z materiału jednorodnego, np. odlany z betonu lub ulepiony z gliny. Szczególną postacią muru ze wzmocnieniami konstrukcyjnymi jest mur pruski.

Mur może istnieć również jako samodzielna budowla stworzona w celu ograniczenia dostępu do jakiegoś miejsca lub wyznaczenia granic danego terenu. W przeszłości mur miał często znaczenie obronne, posiadając elementy przystosowane do prowadzenia obserwacji i walki oraz nieliczne wzmocnione przejścia. Najśłynniejsze mury w historii to mur chiński i mur berliński.

Murłata, namurnica - drewniana belka ułożona na murze budynku. Przenosi obciążenia z dachu (najczęściej z więźby dachowej) na ściany.

Naczółek (ekenebt dachu naczółkowego) - dodatkowa, krótka, połąć na ścianach szczytowych.

Nadproże - to element konstrukcyjny w formie belki konstrukcyjnej podtrzymującej konstrukcję nad drzwiami lub innym otworem w konstrukcji budowli. W budynkach historycznych często bogato zdobiony. W budynkach współczesnych całkowicie ukryty i niewidoczny spod warstw wykończeniowych.

Nieruchomość - część powierzchni ziemskiej stanowiąca odrębny przedmiot własności (grunty), jak również budynki trwale związane z gruntem lub części takich budynków, jeżeli na mocy przepisów szczególnych stanowią odrębny od gruntu przedmiot własności.

Obdaszek - jedno lub dwuspadowy daszek przykrywający murowane ogrodzenie, bramę lub furtkę itp. W budynkach drewnianych - wąski, jednospadowy daszek umieszczony pomiędzy szczytem a ścianą. Chroni ścianę przed wodą deszczową.

Obszar oddziaływania obiektu - teren wyznaczony w otoczeniu obiektu budowlanego na podstawie przepisów odrębnych, wprowadzających związane z tym obiektem ograniczenia w zagospodarowaniu tego terenu; mający wpływ na ustalenie stron w postępowaniu w sprawie pozwolenia na budowę

Oczep (spinka) - górna belka w drewnianych ścianach o konstrukcji wieńcowej lub szkieletowej, zamyka ścianę. Przejmuje obciążenia z belek stropowych lub krokwi.

Odrzwia (Węgar, węgarek) - pionowy element przy otworze okiennym lub drzwiowym otrzymany przez wysunięcie cegieł dla ścian murowanych lub dostawienie pionowych słupków dla ścian drewnianych lub kamiennych. Stanowi on oparcie dla ościeżnicy, oraz uszczelnienie jej połączenia z murem.

W przypadku prostej, wolnej krawędzi w ścianie murowanej wymaga użycia tzw. dziewiątek (części cegły długości 3/4 cegły) w co drugiej warstwie (w celu uzyskania poprawnego przewiązania spoin).

Oeil-de-boeuf (fr. oeil-de-boeuf), wole oko- małe, okrągłe lub owalne okienko, w górnej części kondygnacji, w szczycie budynku, nad drzwiami lub oknami, czasem we wnętrzu. Niekiedy w ozdobnej ramie. Służyło do dodatkowego, czasem pośredniego, oświetlenia pomieszczeń.

Później bardzo popularne było wykonywanie lukarn w kształcie wolego oka. Obecnie nazwą tą określa się specjalną konstrukcję okien umieszczanych w połaci dachu.

W konstrukcji statków i okrętów zostało zaadaptowane jako bulaj (z ang.: bull's eye, bycze oko).

Okap - dolna, pozioma krawędź dachu, zwykle wysunięta przed płaszczyznę elewacji. Wzdłuż okapu zazwyczaj przebiega rynna.

Okiennica - montowane na zewnątrz lub od wewnątrz zabezpieczenie okna. Okiennice mają kształt dwu- lub wieloskrzydłowych (dwu- wieloczęściowych) drzwiczek pełnych, z żaluzją lub z otworami, otwieranych na ścianę. Najczęściej wykonywane są z drewna, stali, aluminium lub PCW. Żaluzja w skrzydle okiennicy najczęściej ma zamontowane lamele na stałe, lecz istnieją rozwiązania z lamelami odchylanymi (ruchomymi). Przykładem takich okiennic są Shutters montowane wewnątrz pomieszczeń w oknach, drzwiach, przejściach a nawet w szafach. Shutter składa się z jednego lub więcej paneli. Każdy panel zbudowany jest ze sztywnej ramy i umieszczonych w niej poziomo ruchomych lamel. Shuttersy mogą być składane na zawiasach lub przesuwane po prowadnicach.

Okno - element, konstrukcja zamykająca otwór w ścianie (albo w dachu) służący do oświetlenia i przewietrzania pomieszczeń (w niektórych kulturach nawet w celu ozdobnym). Stolarka okienna - pojęcie stosowane w budownictwie na określenie wszystkich okien w budynku.

Okno kolankowe - jest okno, które montuje się na poddaszu w celu jego doświetlenia. Może być usytuowane w ścianie kolankowej lub w połaci dachu. Pionowe okno kolankowe zazwyczaj zespolone jest z pochyłym oknem połaciowym.

Okno połaciowe - okno umieszczane w połaci dachu w celu oświetlenia pomieszczeń poddasza. Otwierane najczęściej przez obrót dookoła poziomej osi przechodzącej przez środek okna.

Ornament (z łac. ornare - zaopatrzyć, ozdabiać) - motyw lub zespół motywów zdobniczych, stosowanych w sztukach plastycznych. Motywy te mogą pokrywać całą powierzchnię, występować tylko w określonych polach albo przybierać formę pasową. Mogą także współgrać z tektoniką lub nad nią dominować. Zazwyczaj ornament nie jest elementem niezbędnym dla istnienia struktury danego przedmiotu czy budowli.

Ornament nie rządzi się zasadami realizmu: często łączy w sobie w sposób fantazyjny różne elementy. Używa stylizacji, uproszczenia i zwielokrotnienia form realistycznych lub wręcz abstrakcji. W zależności od genezy, wyróżnia się ornamenty: geometryczne, organiczne (roślinne, zwierzęce, antropomorficzne), kaligraficzne lub abstrakcyjne.

Ościeże - powierzchnie poprzeczne do płaszczyzny muru przy otworze okiennym lub drzwiowym. Mogą być to powierzchnie boczne (pionowe), górna (pozioma, ukośna lub w kształcie łuku) zamykająca od góry otwór. Powierzchnia poprzeczna może być prowadzona prostopadle do lica ściany lub ukośnie (glif).

Ościeżnica, czyli futryna (ramiak) - rama wykonana z drewna, PCW, metalu osadzona w ościeżu (otworze wejściowym - drzwiach, bramie - albo okiennym). Do niej na zawiasach montuje się skrzydła drzwiowe, okienne lub strychowe.

Patio - w architekturze hiszpańskiej i iberoamerykańskiej, wewnętrzny dziedziniec, najczęściej wyłożony płytkami, w domu mieszkalnym Hiszpanii. Patio często było otoczone krużgankami, ozdobione roślinami i innymi formami małej architektury (posągi, fontanny itp.) Z niego prowadziły wejścia do poszczególnych pomieszczeń

Penthouse - luksusowy apartament sytuowany na ostatnim piętrze budynku mieszkalnego (apartamentowca), popularny m.in. wśród yuppies. Najczęściej największy ze wszystkich apartamentów w danym budynku, posiada duży taras widokowy. Penthouse jest przystosowany do bardzo wystawnego i luksusowego zamieszkiwania przez jedną osobę.

Pergola - budowla ogrodowa w postaci zacienionej alei. Składa się z dwóch rzędów podpór (słupków) i ułożonej na nich lekkiej kratownicy lub układu belek podtrzymujących rośliny, najczęściej pnące. Budowla może mieć lekką, drewnianą konstrukcję albo wykonana z masywnych kolumn (np. żelbetowa pergola we Wrocławiu w parku Szczytnickim). Rozwiązanie ogrodowe znane już w średniowieczu.

Piorunochron - instalacja chroniąca obiekty przed porażeniami wynikłymi z wyładowań atmosferycznych. Najprostszy piorunochron to zaostrowany metalowy pręt, ustawiony pionowo w najwyższym punkcie zabezpieczanego obiektu, połączony z ziemią przewodem o znacznym przekroju poprzecznym (co najmniej 50 mm²).

Piwnica - kondygnacja podziemna lub najniższa nadziemna bądź ich część, w których poziom podłogi co najmniej z jednej strony budynku znajduje się poniżej poziomu terenu.

Płatwie - konstrukcyjne elementy więźby dachowej. Poziome podparte belki stanowiące podparcie dla krokwi. Pełnią rolę przeniesienia głównych obciążeń dachu na elementy konstrukcyjne pionowe (słupy, ściany) oraz rolę usztywnienia konstrukcji dachu. W zależności od położenia rozróżniamy płatwie: dolną inaczej murlatę, pośrednią, kalenicową.

Podciąg - element konstrukcyjny, belka znacznych rozmiarów, stanowiąca podporę dla innych belek, ścian oraz słupów, stosowana najczęściej w konstrukcjach stropowych.

Podcień - pomieszczenia w przyziemiu budynków, otwarte na zewnątrz, ograniczone słupkami lub filarami wzdłuż lica muru. Usytuowane wzdłuż jednej elewacji lub obiegające budynek, czasem zajmujące tylko naroże (w chatach). Przykryte sklepieniem, najczęściej krzyżowym. W kamienicach miejskich stosowane dla usprawnienia ruchu (poszerzenie chodnika), lokowano w nich wejścia do kramów kupieckich. Przypomina krużganek, lecz w odróżnieniu od niego jest równy z licem ściany (krużganek jest formą dostawioną do lica).

Poddasze (strych) - przestrzeń nad najwyższym stropem lub sklepieniem, pod pokryciem dachowym, jako najwyższa kondygnacja budynku. Pełni funkcję użytkową, np. przeznaczana jest na mieszkania. Występuje w dachach o tradycyjnej konstrukcji - więźbach dachowych.

Podwalina (przycieś) - najniższa (pierwsza kładzona przy budowie) belka w drewnianych konstrukcjach ścian. Opierana na fundamentach murowanych z kamienia (często z kamienia polnego) lub cegły na całej swojej długości i dodatkowo kotwiona w nim w celu uchronienia przed przesunięciem związanym z parciem i ssaniem wiatru. Izolowana od fundamentów (przede wszystkim ceglanych) warstwami papy w celu zabezpieczenia drewna przed wilgocią z gruntu (cegła jako materiał porowaty ma zdolność do kapilarnego pociągania wilgoci). W obecnie wykonywanych budynkach, zwłaszcza w konstrukcji szkieletowej, jest to często belka betonowa lub żelbetowa.

W konstrukcji więźb dachowych podłużny element położony na belkach wiązarowych (stropowych), na którym oparte są słupy ramy stolcowej lub storczykowej. Przy stolcu leżącym jest tożsama z płatwią stopową.

Pomieszczenie - wydzielona ścianami część mieszkania, domu lub budynku. Zespół pomieszczeń składa się na lokal lub mieszkanie.

Portfenetr, Porte-fenetre - (fr. porte - drzwi, fenetre - okno). Występujące w pałacach z okresu XVII - XIX wieku wysokie okno sięgające od podłogi do sufitu, zabezpieczone zewnętrzną balustradą.

Obecnie wykorzystywane jest jako zamiennik balkonu, szczególnie w wysokich budynkach oraz tam, gdzie z założenia elewacja budynku ma być płaska. Można stosować nie wyżej niż 25 m nad terenem (Dz. Ustaw 75, poz. 690, §303 pkt 3). W pomieszczeniach głębokich, a szczególnie w wąskich umożliwia dobre doświetlenie wnętrza na całej długości i na całej wysokości pomieszczenia łącznie z podłogą i sufitem, dając efekt równomiernego rozkładu światła w części przyokiennej i w głębi pomieszczenia

poprzez zachowanie zacienionych partii blisko ściany zewnętrznej i bardzo dobrą dalekosiężność. W pomieszczeniach szerokich ale płytkich daje efekt odwrotny dzieląc pomieszczenie na część dobrze oświetloną w całej swojej wysokości i część zacienioną. W obu przypadkach daje pomieszczeniu oświetlenie dające znacznie większą plastyczność niż okno niskie a szerokie.

Okno stosowane głównie w pomieszczeniach mieszkalnych, znacznie rzadziej w biurowych i warsztatowych.

Od zewnętrznej strony budynku okna typu portfenetr sprawiają optyczne wrażenie lekkości. Budynki takie zdają się być węższe a wyższe.

Posadzka - zewnętrzna, ostatnia warstwa podłogi, często o charakterze dekoracyjnym. Można wyróżnić:

- posadzki bezspoinowe - wykonane z gliny, zaprawy cementowej, gipsowej, wapiennej, magnezjowej albo żywic.
- posadzki spoinowe - złożone połączonych ze sobą elementów, np. płytek ceramicznych lub płyt kamiennych, desek, paneli podłogowych itp.
- posadzki mozaikowe - złożone z wielu, często wielobarwnych, drobnych elementów kamiennych lub ceramicznych (np. mozaika).
- posadzki żywiczne - złożone z połączenia żywic epoksydowych, poliuretanowych lub metaakrylowych i kruszyw różnego rodzaju. Są zmywalne, szczelne, o wysokiej odporności na ścieranie. Dzięki zastosowaniu barwionych kruszyw granitu, marmuru można uzyskać pełną gamę kolorów.

Powała - w architekturze warstwa desek, ułożona na belkach stropowych

Pokrycie dachowe - zewnętrzna wodoszczelna warstwa dachu zabezpieczająca budynek a w szczególności konstrukcję nośną i izolację dachu od opadów atmosferycznych, słońca i wiatru. Przykładem pokrycia dachowego może być dachówka, gont, blachodachówka, gont bitumiczny lub papa.

Portyk - otwarty ganek kolumnowy lub filarowy, który poprzedza wejście, tworząc główną część fasady budynku. Miał za zadanie chronić części drewniane budowli oraz ludzi przed wpływami atmosferycznymi (np. deszczem).

Poziom terenu - poziom projektowanego lub urządzonego terenu przed wejściem głównym do budynku niebędącym wejściem wyłącznie do pomieszczeń gospodarczych lub pomieszczeń technicznych.

Pozwolenie na budowę - jest to decyzja administracyjna zezwalająca na rozpoczęcie i prowadzenie budowy lub wykonywanie robót budowlanych innych niż budowa obiektu budowlanego (art. 3 pkt 12 Prawa budowlanego, Dz. U. z 2003 r., nr 207, poz. 2016 t.j. z późniejszymi zmianami).

Wbrew literalnemu zapisowi w powyższej definicji ustawowej, otrzymanie pozwolenia na budowę nie wystarcza do rozpoczęcia robót budowlanych. Po pierwsze przedmiotowa decyzja administracyjna musi stać się zgodnie z Prawem Budowlanym decyzją ostateczną w rozumieniu kodeksu postępowania administracyjnego. Po drugie co najmniej na siedem dni przed rozpoczęciem robót należy zawiadomić organy nadzoru budowlanego o zamiarze rozpoczęcia tych robót w określonym terminie, a roboty można rozpocząć jeżeli organ ten nie wniesie sprzeciwu.

Prace przygotowawcze na terenie budowy - to wytyczenie geodezyjne obiektu w terenie, wykonanie niwelacji terenu, zagospodarowanie terenu budowy wraz z budową tymczasowych obiektów, wykonanie przyłączy do sieci infrastruktury technicznej na potrzeby budowy. Prace przygotowawcze mogą być wykonywane tylko na terenie objętym pozwoleniem na budowę lub zgłoszeniem.

Prawo autorskie - w opisie każdego projektu architekt zastrzega sobie, że inwestor i wykonawca nie mogą bez jego zgody wprowadzać zmian zniekształcających zamysł architektoniczny. Projekt

architektoniczny jest dziełem twórczym, a zatem przedmiotem prawa autorskiego. Autor zbywa jedynie prawo do jednorazowej realizacji dzieła - nie można więc wykorzystać projektu po raz drugi, w innym miejscu. Nie można również, bez zgody autora, go kopiować ani rozpowszechniać w innym celu niż jego realizacja.

Prawo budowlane - zbiór norm prawnych regulujących działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy i nadzoru, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określających zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach.

Prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane - to tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, przewidującego uprawnienia do wykonywania robót budowlanych.

Projekt budowlany - jest to opracowanie niezbędne do uzyskania pozwolenia na budowę oraz do jej realizacji. Zgodnie z Prawem Budowlanym (Art. 34 z późn. zm.) "Projekt budowlany powinien spełniać wymagania określone w decyzji o warunkach zabudowy, jeżeli jest ona wymagana zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Projekt budowlany powinien zawierać:

1) projekt zagospodarowania działki lub terenu, sporządzony na aktualnej mapie, obejmujący:

- określenie granic działki lub terenu,
- usytuowanie, obrys i układy istniejących i projektowanych obiektów budowlanych,
- sieci uzbrojenia terenu,
- sposób odprowadzania lub oczyszczania ścieków,
- układ komunikacyjny i układ zieleni ze wskazaniem charakterystycznych elementów, wymiarów, rzędnych i wzajemnych odległości obiektów, w nawiązaniu do istniejącej i projektowanej zabudowy terenów sąsiednich.

2) projekt architektoniczno-budowlany, określający funkcję, formę i konstrukcję obiektu budowlanego, jego charakterystykę energetyczną i ekologiczną oraz proponowane niezbędne rozwiązania techniczne, a także materiałowe, ukazujące zasady nawiązania do otoczenia.

3) stosownie do potrzeb, oświadczenia właściwych jednostek organizacyjnych o zapewnieniu dostaw energii, wody, ciepła i gazu, odbioru ścieków oraz o warunkach przyłączenia obiektu do sieci wodociągowych, kanalizacyjnych, ciepłych, gazowych, elektroenergetycznych, telekomunikacyjnych oraz dróg lądowych,

4) w zależności od potrzeb, wyniki badań geologiczno-inżynierskich

oraz geotechniczne warunki posadowienia obiektów budowlanych.

Projekt gotowy - projekt obiektu budowlanego przeznaczonego do wielokrotnego zastosowania. Projekt taki, jeśli spełnia wymagania rozporządzenia, może być zastosowany jako projekt architektoniczno-budowlany przez projektanta obiektu budowlanego, po przystosowaniu do ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli jest ona wymagana zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, oraz do warunków otoczenia. Przystosowania projektu musi dokonać osoba posiadająca uprawnienia do sporządzania projektów zagospodarowania działki lub terenu (która zobowiązana jest sporządzić tę część projektu budowlanego), a także uprawnienia budowlane do projektowania w danym zakresie budownictwa. Jeśli jednak adaptacja projektu nie wiąże się ze zmianami w zakresie projektów instalacji, nie wydaje się, aby był konieczny udział projektantów posiadających uprawnienia budowlane w specjalności instalacyjnej (w zakresie sieci, instalacji i urządzeń ciepłych, wentylacyjnych, gazowych, wodociągowych i kanalizacyjnych oraz instalacyjnej w zakresie sieci, instalacji i urządzeń elektrycznych i elektroenergetycznych). Odpowiedzialność za projekt w tym zakresie ponosi wówczas autor projektu.

Autor projektu gotowego zbywa jedynie prawo do jednorazowej realizacji dzieła - nie można więc wykorzystać projektu po raz drugi, w innym miejscu. Nie można również, bez zgody autora, go kopiować ani rozpowszechniać w innym celu niż jego realizacja.

Projekt wykonawczy - stanowi on uszczegółowienie dla potrzeb wykonawstwa rozwiązań zawartych w projekcie budowlanym. Rozwiązania w nim zawarte nie mogą naruszać istoty rozwiązań zawartych w zatwierdzonym projekcie budowlanym. Muszą być zgodne z warunkami pozwolenia na budowę. W przeciwnym wypadku wymagają ponownego wystąpienia z wnioskiem o pozwolenie na budowę.

Projekt wykonawczy sporządza się przeważnie w przypadku dużych i nietypowych inwestycji. Nie ma potrzeby jego opracowania dla typowej budowy domu jednorodzinnego. Nie jest wymagany do uzyskania pozwolenia na budowę, więc śmiało można pominąć jego opracowanie.

Zakres i forma tzw. projektów wykonawczych niezbędnych do prawidłowego wykonania obiektu budowlanego i związanych z nim urządzeń nie są prawnie określone. Zakres i forma takich projektów powinny wynikać z wiedzy technicznej posiadanej przez uczestników procesu budowlanego. Przestrzeganie zasad wiedzy technicznej jest prawnym obowiązkiem tych osób. W zależności od charakteru obiektu budowlanego dokumentacja wykonawcza może zawierać projekt techniczno-roboczy, rysunki warsztatowe, instrukcje montażu konstrukcji wykonywanej z gotowych elementów, wykonawczy projekt technologiczny, projekt rozruchu technologicznego i inne dokumenty. Żadne przepisy o charakterze norm prawa budowlanego nie określają zakresu rzeczowego i formy tej dokumentacji w sposób wiążący uczestników procesu budowlanego. Potrzeba i zakres wykonania określonych rodzajów dokumentacji wykonawczej powinna zostać każdorazowo skonkretyzowana w umowie o prace projektowe. Zakres rzeczowy tej dokumentacji powinien być dostosowany do faktycznych potrzeb i opierać się na wiedzy technicznej uczestników procesu inwestycyjnego.

Przebudowa - wykonywanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego, z wyjątkiem charakterystycznych parametrów, jak: kubatura, powierzchnia zabudowy, wysokość, długość, szerokość bądź liczba kondygnacji.

Przedpokój - pomieszczenie z podstawową funkcją komunikacyjną (łączy pomieszczenia o odrębnych funkcjach) podobnie jak korytarz. Od korytarza różni się proporcjami: przedpokój powinien posiadać kształt kwadratu lub prostokąta, rzadziej nieregularny np. w kształcie litery "L".

Jak sama nazwa wskazuje przedpokój usytuowany jest przed pokojami. Najczęściej stanowi łącznik pomiędzy pokojami a wyjściem z mieszkania, lokalu itd.

Przedpokój o dodatkowej funkcji reprezentacyjnej nazywany jest holem.

Przedpokój najprawdopodobniej powstał wskutek ewolucji sieni w budownictwie wiejskim. Funkcję sieni przejęły dwa pomieszczenia: przedsionek, oraz przedpokój.

Przedsionek - pomieszczenie pomiędzy wejściem a wnętrzem (wiatrołap). Jego zadaniem jest przede wszystkim wyrównanie różnicy temperatur panujących, zwłaszcza zimą, na zewnątrz budynku i we wnętrzu, w celu ochrony ciepła. W budowlach sakralnych funkcję przedsionka pełni kruchta, w bazylikach wczesnochrześcijańskich narteks.

Przęsło - jest pojęciem w architekturze i budownictwie o kilku zastosowaniach:

- konstrukcyjny element łączący dwie podpory (słupy, filary) - przęsło mostu, wiaduktu,
- część sklepienia lub stropu,
- element podziału pionowego ściany uzyskany przez rytmiczne ustawienie okien, pilastrów, kolumn itp.,
- w ogrodzeniach - powtarzalny, najczęściej przygotowany w wytwórni, segment mocowany do słupków.

Pułap - deski przybite do belek stropowych w stropach drewnianych.

Ślepy pułap - warstwa desek wewnątrz konstrukcji stropu mocowana do belek stropowych za pomocą listew przybitych do bocznej powierzchni belek. Na tej warstwie układana była polepa, której zadaniem było wygłuszenie stropu i jego izolacja termiczna.

Remont - to przywrócenie wartości użytkowej (funkcjonalności, sprawności techniczno-ekonomicznej) obiektu (maszyny, urządzenia, budynku). Należy odróżnić remont i naprawę (remont nieplanowy), która również polega na przywróceniu wartości użytkowej ale - obiektu uszkodzonego. Racjonalna gospodarka remontowa ma za zadanie nie dopuszczać do uszkodzenia obiektu poprzez stosowanie systemu remontów planowo-zapobiegawczych.

Renowacja - odświeżenie, odnowienie. W przypadku budownictwa może dotyczyć elewacji budynku, dachu lub innego elementu. Czasem wyrażenie renowacja używane jest w odniesieniu do restauracji.

Rezydencja - reprezentacyjna siedziba biskupia, królewska, wielkopańska, zbudowana na wsi lub w mieście.

Może być pojedynczym budynkiem (zamkiem, pałacem) lub zespołem budynków (w połączeniu z zabudowaniami gospodarczymi, parkiem z pawilonami itp.). Rozróżnia się rezydencje letnie, zimowe i całoroczne.

Roboty budowlane - budowa, a także prace polegające na przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego.

Samowola budowlana - to:

- budowa lub rozbudowa budynku albo innego obiektu bez wymaganego pozwolenia na budowę
- istotne odstępstwo od zatwierdzonego projektu bez uzyskania zmiany pozwolenia na budowę
- wybudowanie obiektu budowlanego lub wykonanie określonych robót budowlanych bez wymaganego zgłoszenia.

Schody - element budynku lub ukształtowania terenu, który umożliwia komunikację między różnymi poziomami. Na konstrukcję schodów składają się następujące części:

- biegi - elementy pochyłe, na których umieszczone są stopnie,
- podesty (spoczniki) - poziome elementy, pozwalają na ewentualny odpoczynek, zmianę kierunku biegów, wejście do mieszkania itp.
- poręcze (balustrady) lub pochwyty (mocowany bezpośrednio do ściany uchwyt) - elementy zapewniające bezpieczne korzystanie ze schodów.

Sklepienie - konstrukcja budowlana o przekroju krzywoliniowym, służy do przekrycia przestrzeni nad budynkiem, ograniczona murami, łękami, belkami itp. Oparta na kolumnach, filarach, arkadach. Wykonana z kamienia (klińców), cegieł, betonu lub żelbetu. Pierwsi, na szeroką skalę, sklepienia zastosowali starożytni Rzymianie. Jednak pierwsze próby użycia tej konstrukcji pojawiły się znacznie wcześniej.

Słup - element konstrukcyjny (może być wolno stojący), pionowa (choć nie zawsze) podpora. Szczególnym zastosowaniem tego rodzaju podpór są słupy telefoniczne (telegraficzne) lub słupy energetyczne. Innym rodzajem są słupki drogowe albo graniczne.

W dawnych czasach pal lub słup służył do egzekucji osób skazanych na karę śmierci. Dokonywano tego poprzez przywiązanie lub przybicie do pala lub wbicie na pal.

Socha - drewniany słupek rozwidlony u góry. Służył jako podparcie dachu o konstrukcji sochowej. Sochy stawiano na zewnątrz lub wewnątrz budynku albo na poddaszu (tzw. półsochy).

Stan surowy - etap budowy, na którym zakończone są prace dot. elementów konstrukcyjnych. Gotowe są fundamenty, ściany, stropy, więźba i pokrycie dachowe. Rozróżnia się dodatkowo podział na stan surowy zamknięty (posiadający stolarkę - drzwi i okna) oraz otwarty (bez stolarki).

Stolec (budownictwo) - słup drewniany w konstrukcji więzara płatwiowo-kleszczowego, element ustroju (konstrukcji) ramy nośnej (stolcowej). Rama składa się z dwóch lub więcej słupków ustawionych na belkach stropowych lub płatwi leżącej na stropie w kierunku prostopadłym do więzarów. Płatew ta jest często nazywana podwaliną. Słupki połączone są ze sobą płatwią, na której opierają się krokwie. Rama usztywniona jest w kierunku podłużnym mieczami a w kierunku poprzecznym kleszczami.

Strop (budownictwo) - jeden z głównych, poziomy element konstrukcyjny oddzielający poszczególne kondygnacje budynku. Strop przenosi obciążenia na pionowe elementy (ściany i słupy). Na górnej powierzchni stropu układana jest podłoga a dolna powierzchnię najczęściej pokrywa się tynkiem, tworząc sufit.

Stropodach - pozioma lub pochyła przegroda, ograniczająca budynek od góry, pełniąc równocześnie funkcję dachu oraz stropu w pomieszczeniach najwyższej kondygnacji. Składa się z konstrukcji nośnej stropowej, warstw izolacyjnych, szczeliny wentylowanej oraz warstwy pokrycia dachowego.

Strzecha - we współczesnym budownictwie polskim strzecha to pokrycie dachowe z trzciny (dawniej słomy) wykonywane na dachach tradycyjnych - więźbach dachowych o dużym spadku. Obecnie przeżywa renesans w budownictwie regionalnym (zajazdy), jak również w budownictwie ekologicznym. Grubość strzechy na budynkach mieszkalnych to ok. 35 cm. Oryginalne dachy kryte strzechą można spotkać m.in. na Pogórzu Karpackim, Mazowszu, Polesiu, Kaszubach i w Zachodniopomorskiem.

Suchy tynk - rodzaj wykończenia ścian lub stropów, bez konieczności użycia zaprawy. Zaliczamy tu np. płyty gipsowo-kartonowe, płyty gipsowo-wiórowe, siding.

Sufit - dolna, widoczna z pomieszczenia część stropu, wyprawiona najczęściej tynkiem lub pokryta innego rodzaju wykończeniem.

Sufit podwieszany - sufit o lekkiej konstrukcji, umieszczony poniżej stropu, aby utworzyć np. specjalną przestrzeń (tzw. przestrzeń technologiczna) na instalacje. Bywa też montowany z innych powodów (np. obniżenie wysokości pomieszczenia). Najczęściej stosowany w obiektach użyteczności publicznej. Sufit podwieszany często wykonywany jest z płyt gipsowo-kartonowych, na specjalnej lekkiej konstrukcji (aluminiowej), mocowanej do stropu tak zwanymi wieszakami, lub w przypadku gdy nie ma stropu, bezpośrednio do konstrukcji więzby dachowej. Stosowane są także tzw. rozwiązania systemowe, czyli sufity opracowane i kompletowane przez poszczególnych producentów. Oparte są na zasadzie: lekka konstrukcja nośna montowana do elementów stałych (konstrukcyjnych) budynku i widoczne z pomieszczenia wypełnienie w postaci płyt, kaset, listew. Lekka konstrukcja składa się z szeregu profili nośnych mocowanych przy pomocy wieszaków. Liniowy układ profili nośnych krzyżuje się z dodatkowymi profilami, które mogą być widoczne na powierzchni sufitu. Pomiędzy profilami montowane są płyty np. z wełny mineralnej pokryte fakturą (zazwyczaj każdy z systemów proponuje cały szereg typów faktur do wyboru). Zamiast płyt z wełny stosowane są także kasety z blachy pełnej lub perforowanej, tworzyw sztucznych itp.

W każdym suficie podwieszonym możliwe jest zamontowanie oświetlenia i elementów wentylacji lub klimatyzacji.

Innym rodzajem sufitu montowanego poniżej dolnej powierzchni stropu lub konstrukcji dachu jest tzw. sufit napinany. W tym rozwiązaniu, powłokę z folii (np. PCV) mocuje się do listew instalowanych na ścianach bocznych pomieszczenia.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami wolno stosować tylko sufity niepalne i nie stanowiące zagrożenia podczas pożaru (niekapiące). Jest to wymóg dotyczący materiału i faktury pokrywającej jego powierzchnię.

Suterena - kondygnacja budynku lub jej część zawierająca pomieszczenia, w której poziom podłogi w części lub całości znajduje się poniżej poziomu projektowanego lub urządzonego terenu, lecz co najmniej od strony jednej ściany z oknami poziom podłogi znajduje się nie więcej niż 0,9 m poniżej poziomu terenu przylegającego do tej strony budynku.

Szalowanie - zalecana nazwa: deskowanie - to rodzaj formy, służąca do nadawania kształtu masie betonowej tymczasowa konstrukcja z desek (stąd nazwa) lub płyt (ze sklejki lub metalu). Deskowanie stosowane jest przy produkcji prefabrykatów i konstrukcji betonowych lub żelbetowych.

Szczyt - w budownictwie: ściana na wysokości poddasza w dachu dwuspadowym, pulpitowym, półszczytowym.

Sztukateria - stiuki i inne elementy dekoracyjne (np. putta, ornamenty, gzymsy wewnątrz pomieszczeń) wykonane z gipsu, często odlewane i montowane do podłoża (do ścian, sufitów). Upowszechniły się w okresie renesansu i baroku.

Szprosy - poziome i pionowe elementy, dzielące szybę okna na mniejsze części (nie stanowi konstrukcji okna). Pełnią funkcję dekoracyjną.

Ściana - w budownictwie przegroda (najczęściej pionowa), oddzielająca środowisko zewnętrzne od wewnętrznego lub dzieląca przestrzeń wewnątrz budynku. Może być elementem konstrukcyjnym.

Ściana działowa - pionowa przegroda, która dzieli kondygnacje na poszczególne pomieszczenia użytkowe. Nie jest elementem konstrukcyjnym i nie przenosi na strop oraz ściany konstrukcyjne żadnych obciążeń od innych elementów budynku poza ciężarem własnym.

Ściana kolankowa - to ściana poddasza, ustawiona nad ścianami zewnętrznymi domu na wieńcu stropowym ostatniej kondygnacji. Na niej oparta jest konstrukcja więźby dachowej. Ścianka musi więc być tak wykonana, by przenosiła obciążenie z dachu na strop i ściany niższej kondygnacji. Wykonuje się ją po to, by zwiększyć wysokość i przestrzeń poddasza. W domach wznoszonych w technologii tradycyjnej zwykle muruje się ją z tych samych materiałów, co ściany nośne, i wzmacnia żelbetowymi wieńcami oraz słupkami. Może być również wykonana z drewna i stanowić integralną część więźby dachowej. Obmurowuje się ją jeszcze tylko cienką ścianką osłonową, ochraniającą drewnianą konstrukcję przed wpływami atmosferycznymi.

Ściana konstrukcyjna (nośna) - pionowa przegroda, która przejmuje obciążenia z wyżej położonych elementów konstrukcji budynku i przekazuje na fundament oraz dzieli kondygnacje na pomieszczenia użytkowe.

Ściana szczytowa - zewnętrzna ściana konstrukcyjna na poziomie poddasza w domach o dachach dwuspadowych. Usytuowana jest w kierunku poprzecznym w stosunku do połaci dachowej. Przejmuje obciążenia zewnętrzne z dachu oraz ciężar własny konstrukcji więźby dachowej i przekazuje na niżej położone elementy konstrukcyjne.

Ściąg - w konstrukcjach budowlanych element ściągający, w postaci metalowego (dzisiaj najczęściej stalowego, w starożytności brązowego) pręta, czasem drewnianej belki. Przenosi obciążenia rozciągające, chroni elementy konstrukcji (np. ściany, filary), przed rozsunięciem. Ściąg przed wysunięciem z pionowych elementów konstrukcji zabezpiecza się za pomocą kotew.

W konstrukcji więźarów wieszarowych ściąg chroni dolne końce krokwi przed rozsunięciem i jednocześnie zabezpiecza ściany budynku przed przejęciem zbyt dużych obciążeń rozpierających (czyli chroni ściany przed przejęciem obciążeń, które spowodowałyby ich rozsunięcie).

Świetlik - przeszklona konstrukcja na dachu, pełniąca funkcję przede wszystkim doświetlenia pomieszczeń. Świetliki stawiane są zazwyczaj na dachu hal zakładów produkcyjnych, magazynów. Tradycyjne świetliki umieszczane były bezpośrednio w połaci dachowej (jeśli dach miał wystarczający kąt nachylenia) albo w dodatkowej konstrukcji umieszczonej na dachu (rodzaj latarni, często o trójkątnym przekroju, umieszczonych wzdłuż kalenicy lub poprzecznie do niej). Konstrukcja tego typu świetlików była wykonywana zazwyczaj z profili stalowych wypełnionych taflami szkła.

Obecnie najczęściej stosowane są różnej wielkości kopułki. Są to gięte powłoki z przezroczystego (przezroczystego lub barwionego) tworzywa sztucznego, np. z akrylu, osadzonego na metalowej ramie. Po wbudowaniu świetlika spełniają dodatkowo funkcję przewietrzania pomieszczeń. Ponadto, ze względów ochrony pożarowej, część świetlików ma zawsze wbudowaną funkcję oddymiania (otwierają się na sygnał z czujki pożarowej).

Taras - pozioma powierzchnia umieszczona na wysokości parteru, piętra lub na dachu, ogrodzona balustradą. Tarasy pełnią najczęściej funkcję miejsc wypoczynkowych w budynkach mieszkalnych i reprezentacyjnych (pałacach). W budynkach biurowych, usługowych (np. w hotelach) spełniają dodatkowo rolę ogródków kawiarnianych, restauracyjnych itp.

Tarasy znane były już w starożytności (Egipt, Rzym). Nadal są bardzo popularne zwłaszcza w krajach o łagodnym klimacie.

Istotnym elementem budowy tarasu jest poprawne wykonanie izolacji, zwłaszcza wodochronnej w celu zabezpieczenia pomieszczeń znajdujących się poniżej tarasu oraz samej warstwy izolacyjnej, przed uszkodzeniami mechanicznymi.

Terakota (wł. terra cotta - ziemia wypalona) - wyroby z dobrze oczyszczonej i wypalanej gliny w formie figurek lub płytek, stosowane do zdobień.

Teren budowy - przestrzeń, w której prowadzone są roboty budowlane wraz z przestrzenią zajmowaną przez urządzenia zaplecza budowy.

Tralka - (zwany też: balasek, balaska, balas) - w architekturze słupek balustrady złożony na ogół z dwóch dzbanuszków zwanych też lalkami, połączonych ze sobą podstawami. Ze względu na materiał, z jakiego wykonane są tralki można podzielić na wykonane z: kamienia (marmur, alabaster, beton), drewna, metalu (mosiądz, stal czarna, stal nierdzewna).

Tram - główna belka pozioma w konstrukcjach drewnianych; np. belka w więźbie dachowej, siestrzan itp.

Ucios - gzyms; także złącze elementów na długości przy skośnym ścięciu krawędzi lub ukośne ścięcie krawędzi (faza).

Uszak - poszerzenie obramienia okiennego lub drzwiowego akcentujące jego górne naroża.

Weranda (fr. véranda) - dobudówka, najczęściej drewniane lub murowane pomieszczenie, otwarte lub oszklone, przykryte dachem, umieszczone przed wejściem do budynku albo przy innej elewacji. Weranda jest pomieszczeniem o funkcji wypoczynkowej, stawianym najczęściej przy budynkach mieszkalnych wiejskich (chatkach) i podmiejskich.

Węgar (węgarek) - pionowy element przy otworze okiennym lub drzwiowym otrzymany przez wysunięcie cegieł dla ścian murowanych lub dostawienie pionowych słupków dla ścian drewnianych lub kamiennych. Stanowi on oparcie dla ościeżnicy, oraz uszczelnienie jej połączenia z murem.

W przypadku prostej, wolnej krawędzi w ścianie murowanej wymaga użycia tzw. dziewiątek (części cegły długości 3/4 cegły) w co drugiej warstwie (w celu uzyskania poprawnego przewiązania spoin).

Węgieł - narożnik. W ścianie wieńcowej naroże budynku wykonane z dwóch krzyżujących się belek drewnianych, z których zbudowana jest ściana. Belki połączone są łączem ciesielskim. W bastionach - narożnik, w którym stykają się dwie najbardziej wysunięte ściany.

Wiata - obiekt, na który składa się: dach, słupy posiadające fundamenty oraz dwie ściany, uznać można za wiatę jedynie wówczas, gdy ściany te nie mają charakteru podstawowego elementu konstrukcyjnego (nośnego). Ustawa Prawo budowlane nie zawiera definicji terminu "wiata", tak więc w zakresie interpretacji tego terminu należy odwołać się do jego potocznego znaczenia. W powszechnym rozumieniu za wiatę uważa się "budowlę składającą się z konstrukcji dachowej wspartej na słupkach" (Encyklopedia PWN, Warszawa 1996), "lekką budowlę w postaci dachu wspartego na słupach (...)" (Słownik Języka Polskiego, www.sjp.pwn.pl). W świetle powyższego za podstawowe cechy wiaty uznać należy wsparcie danej budowli na słupach, stanowiących podstawowy element konstrukcyjny (nośny), wiążący budowlę z gruntem. Fakt wykonania fundamentów pod słupami nie wydaje się mieć tutaj znaczenia. Wykonanie ścian nie ma natomiast znaczenia dla kwalifikacji danej budowli jako wiaty tylko wówczas, gdy nie są one istotnym elementem konstrukcyjnym, jedynie mają charakter osłaniający.

Wiatrołap (przedsionek) - pomieszczenie pomiędzy wejściem a wnętrzem. Jego zadaniem jest przede wszystkim wyrównanie różnicy temperatur panujących, zwłaszcza zimą, na zewnątrz budynku i we wnętrzu, w celu ochrony ciepła. W budowlach sakralnych funkcję przedsionka pełni kruchta, w bazylikach wczesnochrześcijańskich narteks.

Wiatrownica - drewniana deska lub łąta ukośnie mocowana do krokwi od spodu. Jej zadaniem jest usztywnienie konstrukcji więźby dachowej w kierunku podłużnym. Zapewnia współpracę więźarów przy obciążeniu wiatrem.

Wiecha - uroczystość zawieszenia wiechy to tradycja budowlana. Zwyczajowo świętowano zakończenie ważnego etapu budowy domu, czyli położenie ostatniego elementu konstrukcji dachu.

Wieńce - elementy, które obiegają w poziomie stropu wszystkie ściany konstrukcyjne. Zapewniają ogólną sztywność i sztywność budynku oraz równomiernie rozkładają obciążenia przekazywane ze stropu na ściany.

Wieszak (wiązar wieszarowy) - wiazar dachowy, rozwiązanie jedno- lub dwuwieszakowe. W rozwiązaniach tego typu wieszak (element rozciągany) dźwiga kilka par krokwi za pośrednictwem płatwi. Rozwiązania jednowieszakowe (jak na rys.) stosuje się do rozpiętości 8,0 m; przy większych rozpiętościach konieczne jest ze względów statycznych zastosowanie dodatkowych krzyżulcy i większej liczby wieszaków. W XVIII w. w klasztorze Wiblingen pod Ulm przekryto salę wiazałem wieszarowym o pięciu wieszakach i rozpiętości ok. 25m, natomiast na początku XIX w. Moskwie w hali jeździeckiej osiągnięto prawie 45m przy siedmiu wieszakach.

Wiązar (wiązar) - w budownictwie jest to podstawowy element konstrukcji dachu. W zależności od użytego materiału można wyróżnić:

- wiazar drewniany - w budownictwie tradycyjnym jest to para krokwi opartych na belce stropowej lub ścianie zewnętrznej budynku za pośrednictwem murlaty. W zależności od rozpiętości podpór i zastosowanego rozwiązania wiazar wzmacnia się dodatkowo drewnianymi belkami. Najczęściej stosowane rozwiązania wiązarów ciesielskich:

- wiazar krokwiowy,
- wiazar jętkowy,
- wiazar płatwiowo-kleszczowy,
- wiazar wieszarowy,
- wiazar stalowy - kratownica lub blachownica,

- wiązาร์ żelbetowy - kratownica.

W rozwiązaniach inżynierskich stosuje się: kraty, łuki, ramy wykonane na ogół z desek lub materiałów drewnopochodnych, łączone przy pomocy gwoździ lub kleju.

Więźba dachowa - drewniana konstrukcja dachu, drewniany szkielet dachu, który przenosi obciążenia z pokrycia dachowego.

Więźby należą do konstrukcji ciesielskich. Przekazywanie sił od obciążeń ciężarem własnym, wiatrem i śniegiem pomiędzy poszczególnymi elementami odbywa się poprzez złącza ciesielskie.

Podstawowym elementem więźby są wiązary dachowe, wśród których najczęściej spotyka się: wiązary krokwiowe, jętkowe, płatwiowo-kleszczowe, wieszarowe. Dach składa się z kilku wiązarów, na których spoczywa pokrycie dachu oparte za pośrednictwem łat (wąskich desek lub szerokich listew), ewentualnie dodatkowo kontrłat lub deskowania.

Wiązary opiera się na belkach stropu poddasza, na murze za pośrednictwem murlaty lub ścianie szkieletowej - na belce oczepowej. W kierunku podłużnym konstrukcja dachu usztywniona jest za pomocą ukośnie przybijanych desek wiatrownic.

Willa - w starożytnym Rzymie były to przeważnie wiejskie domy bogatych obywateli. Dom mieszkalny miał na ogół kształt prostokąta, pomieszczenia (sypialnie, izby dla służby) otaczały atrium i perystyl. Dokoła willi znajdował się ogród z licznymi altankami. Wille budowano w miastach, na wsiach i na terenach nadmorskich. Willa wiejska (villa rustica) swoim układem najbardziej przypominała dom rzymski z wcześniejszych okresów. Willach miejskich (villa urbana) centralnym miejscu zamiast atrium znajdowała się eksedra, wokół której sytuowano pozostałe pomieszczenia otoczone portykami. Wille nadmorskie (villa maritima) oprócz domu, ogrodu z altanami miały dodatkowo pobudowane baseny.

Współcześnie willą nazywa się większy, jednorodzinny budynek z ogrodem. Na podstawie ustawy Prawo budowlane w Polsce dzielimy domy na budynki jednorodzinne i budynki wielomieszkaniowe. Jeżeli w przedwojennej "willi" zamieszkuje kilka rodzin na podstawie odrębnych tytułów prawnych (najem, współwłasność) to taka ówczesna "willa" jest obecnie budynkiem wielomieszkaniowym.

Winkel - kąt prosty lub (potocznie) kątownik służący do sprawdzania poprawności kąta prostego między ścianami.

Wnęka - wgłębienie w ścianie. Wnęka może mieć różną głębokość, wysokość i szerokość. Może mieć proste krawędzie (bez ozdób) lub dekoracyjne wykończenie.

Wole oko, oeil-de-boeuf (fr. oeil-de-boeuf) - małe, okrągłe lub owalne okienko, w górnej części kondygnacji, w szczycie budynku, nad drzwiami lub oknami, czasem we wnętrzu. Niekiedy w ozdobnej ramie. Służyło do dodatkowego, czasem pośredniego, oświetlenia pomieszczeń.

Później bardzo popularne było wykonywanie lukarn w kształcie wolego oka. Obecnie nazwą tą określa się specjalną konstrukcję okien umieszczanych w połaci dachu.

W konstrukcji statków i okrętów zostało zaadaptowane jako bulaj (z ang.: bull's eye, bycze oko).

Wrąb - połączenie ciesielskie elementów drewnianych wykonane przez nacięcie albo wcięcie w jednym lub w obu łączonych elementach. Nacięcia są tak dopasowane, aby umożliwić nasunięcie jednego elementu na drugi i zapewnić ich współpracę.

Wspornik - element konstrukcyjny - belka umocowana np. w ścianie jednym końcem (drugi koniec nie ma podparcia). Jej zadaniem jest podtrzymanie elementu wystającego przed lico ściany wewnątrz lub na zewnątrz budynku (balkon, wykusz, pomost, itp).

Wsporniki stosuje się także poza architekturą, w konstrukcjach mechanicznych - w maszynach, pojazdach itp. Wszędzie tam mają podobne zadanie i podobny wygląd, jak w zastosowaniach architektonicznych.

Wykusz - forma architektoniczna wzorowana na budownictwie Bliskiego Wschodu (architektura islamu) stanowiąca wystający z lica elewacji element poszerzający przylegające wnętrze. Zazwyczaj wsparty na wspornikach z oknami lub otworami strzelniczymi, nakryty osobnym daszkiem. Początkowo stosowany w budownictwie obronnym, z czasem (od średniowiecza do baroku) zatracił pierwotne zastosowanie i stał się elementem reprezentacyjnym i ozdobnym w budownictwie mieszczańskim.

Wymian - poprzeczna belka pośrednicząca w przekazywaniu obciążeń ze skróconych zasadniczych belek konstrukcyjnych. Przykład zastosowania wymianu : belki stropowe biegną prostopadle do ściany w której mieszczą się przewody kominowe . Wymian stosujemy aby belki stropowe miały odpowiednie oparcie .Konstrukcja stropu nie może zostać oparta na przewodach kominowych . Wymian jest prostopadle ułożony do belek stropowych.

Wysokość budynku - lub jego części jest liczona od poziomu terenu przy najniżej położonym wejściu do budynku, nie będącym wyłącznie wejściem do pomieszczeń gospodarczych lub technicznych, do górnej płaszczyzny stropu lub stropodachu nad najwyższą kondygnacją użytkową, łącznie z grubością izolacji cieplnej, bez uwzględnienia wyniesionych ponad tę płaszczyznę maszynowni dźwigów i innych pomieszczeń technicznych.

Zaprawa (budownictwo) - mieszanina wody i spoiwa z drobnym kruszywem lub innym wypełnieniem. Podstawową własnością zaprawy jest wiązanie, czyli przejście z stanu płynnego, plastycznego w stały. Zaprawy w budownictwie używane są przede wszystkim do:

- łączenia elementów np. cegieł w murze, elementów licujących ścianę z murem itp. w jedną całość
- wypełnienia spoin, a przez to równomierne przenoszenie obciążeń i uszczelnienie elementów budowli
- ochrona elementów obiektów przed wpływami atmosferycznymi i nadanie im estetycznego wyglądu (np. tynki ścian, stropów)
- produkcja wyrobów i elementów budowlanych (np. pustaków ściennych, stropowych, bloczków itp.)